

Ільчук В. П., доктор економічних наук, професор
Лисенко І. В., кандидат економічних наук
Чернігівський національний технологічний університет

МАТЕРІАЛЬНЕ ТА ІНФРАСТРУКТУРНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Роль інформації в економічному розвитку будь-якої країни надзвичайно важлива. У країнах з розвинутою економікою уже відбувся перехід до наукомістких технологій 5-го і 6-го технологічних укладів, де інформаційно-комунікаційні технології набули широкого впровадження, а інтеграція науки і виробництва та розвиток індустрії інтелектуальних продуктів стали каталізатори інноваційних зрушень у реальному секторі економіки.

Останнім часом всі більше уваги приділяється інформаційно-аналітичному забезпеченню інноваційно-інвестиційної діяльності як підготовчому етапу ефективною інтеграції науки з виробництвом, де мають бути впроваджені результати наукових досліджень і розробок з метою технологічного оновлення основних засобів виробничих підприємств.

Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності, створення інформаційно-комунікаційних мереж є головним компонентом у системі формування інформаційної економіки в Україні.

Велике значення має використання інтернет-ресурсів і необмежених можливостей інтернет-технологій для реалізації та утвердження основних засад інформаційної економіки як феномену нової якості та рівня відносин суб'єктів ринку в економічному просторі України.

В інформаційній економіці виробничим ресурсом стають інформація і знання. Наукові розробки й інновації перетворюються в головну рушійну силу економіки. Тобто інформаційна економіка у міру збільшення обсягу використання нових знань, зростання питомої ваги інтелектуальної власності, спрямованістю на досягнення вищих технологічних укладів є за своїм змістом інноваційною економікою. Інформаційна економіка з різновидом її назв часто фігурує в різних літературних джерелах (рис. 1).

Матеріальну основу інформаційної економіки складають обладнання для передачі, зберігання та оброблення даних. Матеріальна основа інформаційної економіки охоплює виробництво інформаційного устаткування, використання комп'ютерних систем, машинних банків, мікропроцесорів, телекомунікаційної електроніки тощо. До неї входять різноманітні пристрої, у тому числі комп'ютери, клавіатура, сканери, телефони, перемикачі, компакт-диски, кабелі, проводи, оптичні кабелі, лінії передачі, монітори, принтери тощо.

В інформаційній економіці нерозривно пов'язаний розвиток інформаційного устаткування і систем зв'язку, що дає змогу комплексно надавати інформаційні послуги.

Рис. 1. Різновиди трактування інформаційної економіки

Розбудова інформаційної економіки може здійснюватись передусім завдяки консолідації інформаційно-технологічних і комунікаційних галузей, що розвиваються бурхливими темпами та сучасних високотехнологічних інформаційно-матеріальних виробництв. Наявні процеси автоматизації, комп'ютеризації та широкого застосування можливостей Інтернету в українському суспільстві є основою започаткування нової економіки, побудованої на поширенні інформаційної технології у сфері матеріального і нематеріального виробництва, перетворення інформації в один із найважливіших чинників соціально-економічного прогресу суспільства.

Для успішного функціонування *інформаційної економіки*, під якою розуміємо економічну систему країни, де інформаційний сектор посідає чільне місце та визначальним чином впливає на функціонування всіх інших галузей, необхідне використання висококваліфікованої інтелектуальної праці, значних витрат на залучення інформаційних ресурсів, створення нової інформації, знань як головного продукту виробничої діяльності [4; 5]. Різновиди тлумачення сутності інформації показані на рис. 2.

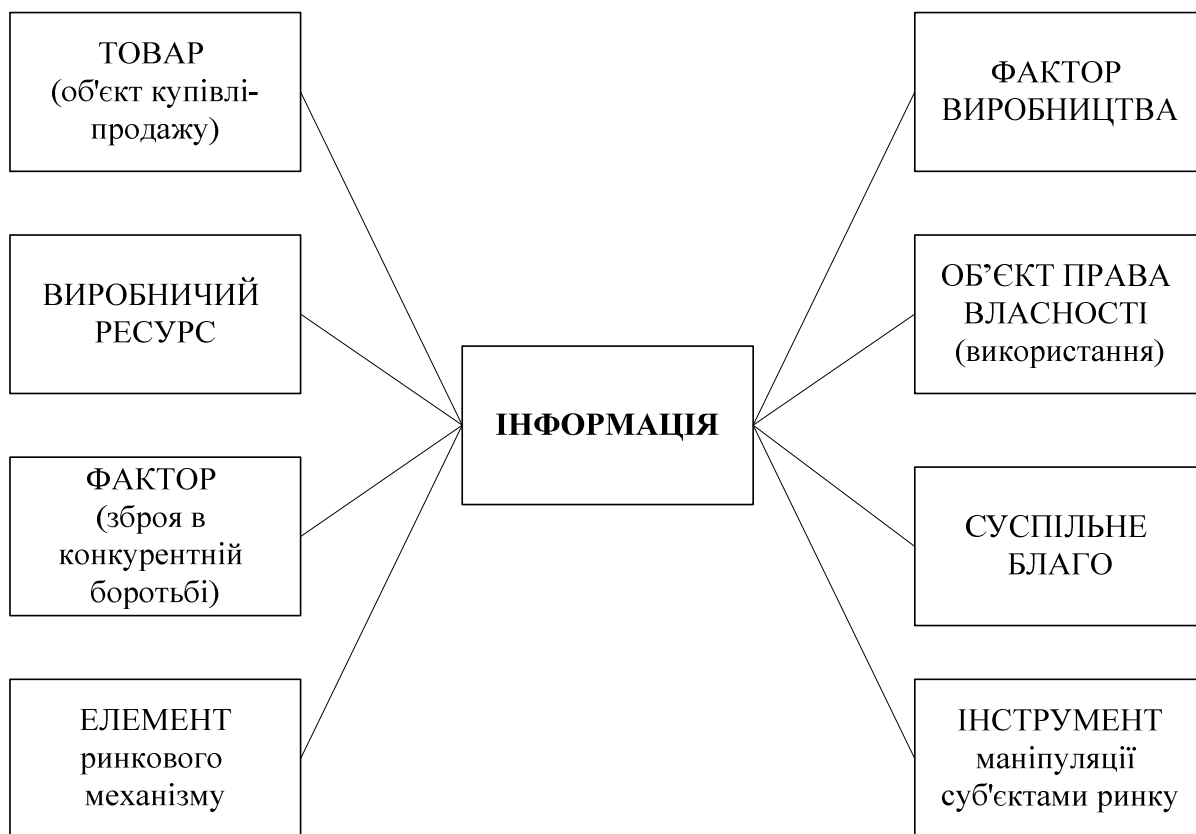

Рис. 2. Різновиди тлумачення сутності інформації

Попит в інформаційній економіці становлять не матеріальні блага, як продукт індустріальної економіки, а інформаційні ресурси, що узагальнюються в інтегральний показник – рівень інформатизації.

Про передумови формування засад інформаційної економіки в Україні свідчать високі темпи розвитку всесвітньої інформаційної мережі Інтернет, яка надає послуги з передачі файлів, віддаленого доступу, електронної пошти, телеконференцій, бесіди в реальному часі тощо.

В Україні розвиток інформаційної економіки має свої особливості. Застосування та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних послуг відзначається у містах-мільйонниках. Водночас у більш невеликих та районних містах та селах через технічні причини, за умов відсутності необхідних інфраструктурних комплексів, спостерігається відставання в розвитку цієї сфери.

Іншою негативною тенденцією є еміграція молоді та кваліфікованих працівників програмно-інформаційного профілю з України в більш розвинені країни, що дозволяє їм не тільки збільшити свої доходи, але й вдосконалювати власний професійний рівень.

Особливої актуальності набуває потреба у поєднанні традиційних виробництв з інформаційними технологіями, що дозволяє охопити телекомунікаційними і програмно-інформаційними технологіями усі сфери економіки, а обмін інформацією створює особливі електронні ринки.

Перші кроки становлення інфраструктури інформаційної економіки пов'язані зі створенням об'єктно-орієнтованих інтернет-порталів за напрямками інформаційного забезпечення ефективного функціонування певних сегмен-

тів, секторів, окремих господарських систем за їх функціональним призначенням. Інфраструктурне забезпечення інформаційної економіки можна розглядати в межах віртуального (Інтернет) і реального простору (установи й організації, що обслуговують інформаційну економіку). Схема інфраструктурного забезпечення інформаційної економіки наведена на рис. 3.

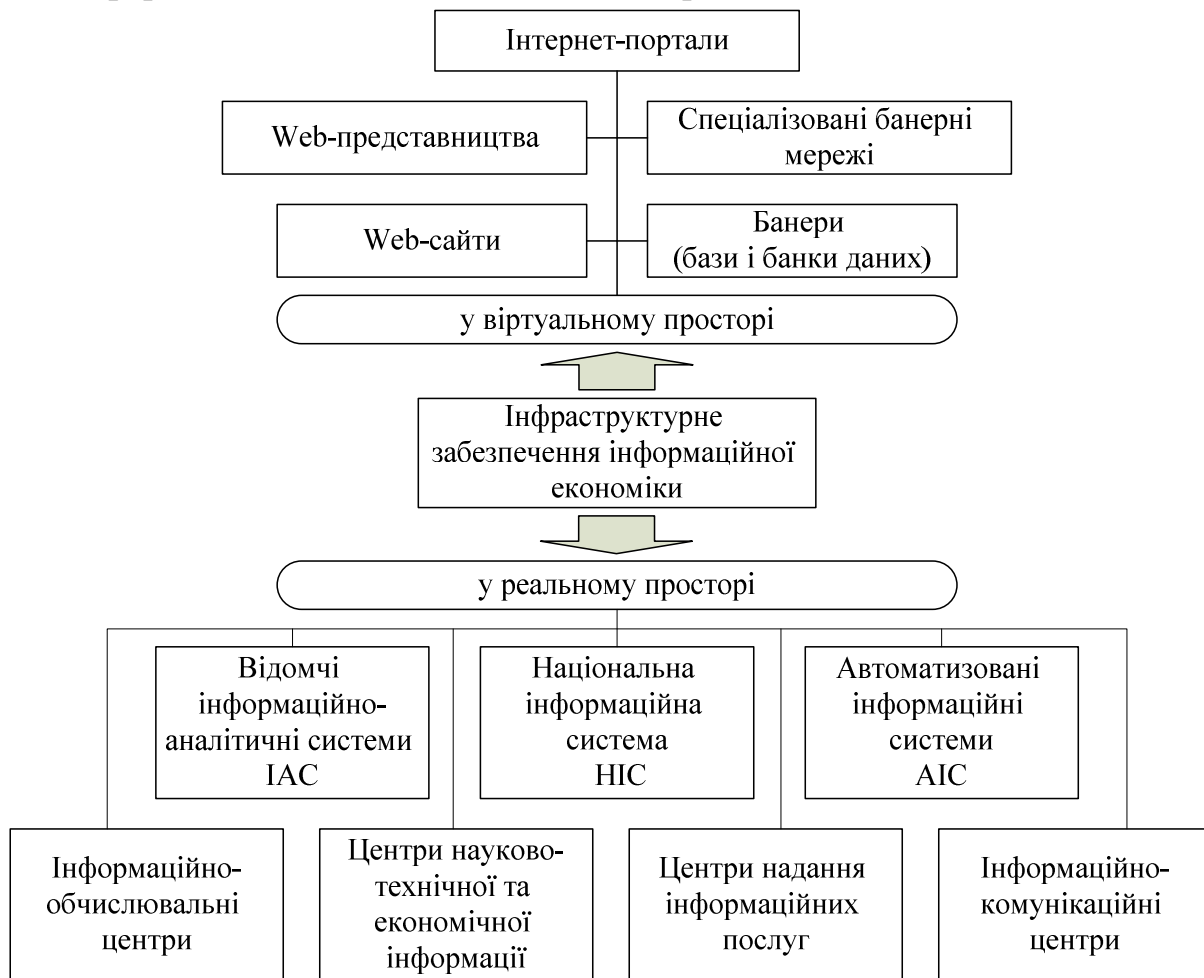

Рис. 3. Інфраструктурне забезпечення інформаційної економіки

Для управління якістю та змістом інформації створюються та аналізуються бази даних спеціалізованих сайтів у мережі Інтернет.

Ефективним заходом є створення бази даних нормативно-правових документів, які регулюють інноваційно-інвестиційну діяльність, інноваційний бізнес і т. ін. При збільшенні кількості сайтів, розробляється система класифікації інтернет-ресурсів та організовується зручний пошук за цією класифікацією.

З появою декількох інтернет-сторінок створюється веб-представництво за напрямками пошуку, де можливий доступ до інформації за бажанням користувача. Свої представництва на сайтах можуть відкривати будь-які суб'єкти господарювання для позиціонування своїх можливостей та потреб як суб'єктів ринкових відносин. Йдеться про створення спеціалізованої банерної мережі окремих сайтів, які на відміну від великих універсальних банерних мереж містять інформацію та посилання відповідно до потреб цільової аудиторії.

У банерній мережі розміщується інформація не тільки сайтів підприємств, але й окремих сфер функціонування суб'єктів ринкових відносин. Сукупність

спеціалізованих сайтів у мережі Інтернет створює необхідне інформаційне поле, акумулюючи значний інформаційно-економічний та інтелектуальний потенціал, який є стимулом розбудови інформаційної економіки.

У розвинених країнах інфраструктурно-інституційне забезпечення інформаційної економіки вже набуло достатнього рівня розвитку, про що свідчить розгалужена мережа інститутів інтелектуальної власності, корпоративної соціальної відповідальності тощо та накопичено фінансові кошти для його підтримки та розвитку.

Сучасні тенденції розвитку світової економіки свідчать, що інформаційно-технологічна компонента є визначальною. Найбільш успішною є економіка тих країн, яка має статус інформаційної. Застарілість та відсутність сучасних технологій практично у всіх галузях матеріального виробництва України зменшує їх потенційну привабливість перед інвесторами, що спричиняє дефіцит інвестицій та уповільнення темпів приросту ВВП держави.

Відсутність інвестиційних альтернатив у вигляді проектів інформаційної економіки призводить до погіршення економічних перспектив України.

Цінність інформаційної інфраструктури визначається такими її компонентами:

- стандартні мережі і коди передавання, які полегшують установаження взаємозв'язків між мережами, забезпечують захист інформації і надійність мереж;
- програмне забезпечення, яке дає змогу користувачам систематизувати дані, отримувати доступ і переглядати великі масиви інформації;
- фахівці зі сфери інформаційного бізнесу, які створюють інформацію, програмні продукти, обладнання;
- інформація, яка може мати вигляд наукових або ділових баз даних, записів, звуків, бібліотечних архівів тощо.

Завдяки розвитку інформаційної інфраструктури кардинально змінюються всі ланки ланцюга від виробництва до споживання. У виробників з'являються можливості значно знизити витрати, придбати нові ефективні важелі управління. Уже сьогодні розвиток інформаційної інфраструктури став індикатором добробуту, випереджаючи традиційні сектори економіки.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє формуванню інформаційного середовища, яке часто називають кіберпростором або інфосферою.

Сукупність засобів обчислювальної техніки і високошвидкісних комунікаційних каналів дає можливість інфосфері не тільки нагромаджувати і розповсюджувати інформацію, а й впливати на світову економіку.

Використання потенціалу сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності виробництва та вплив інформаційної діяльності на економіку взагалі дали поштовх до бурхливого розвитку специфічної сфери економіки – інформаційної.

Створення баз даних наукових видань, пошукових систем та інших інформаційних ресурсів і сервісів – все це сучасні елементи інфраструктурного забезпечення інформаційної економіки. Інформаційна економіка дає поштовх розвитку інформаційно-комунікаційним технологіям, підвищує ефективність наукових

досліджень. Національні інформаційні системи відображають рівень розвитку наукової культури, її інформаційно-технологічні можливості та інтелектуальний потенціал країни.

Кінець другого тисячоліття характеризується новим етапом розвитку, за якого формується постіндустріальне суспільство, що пов'язано з революційними змінами в техніко-технологічному забезпеченні виробництва матеріальних благ. Подальші революційні зміни технологічного характеру, що мають місце у розвинутих країнах світу, сприяли становленню інформаційної або інформаційно-інноваційної економіки, яка базується на комп'ютерних технологіях і телекомунікаційних зв'язках.

Під інформаційною економікою розуміється така економіка суспільства, яка заснована на знаннях, інформаціях, на доброзичливому сприйнятті нових ідей, нових машин, систем і технологій, на готовності їх практичної реалізації у різних сферах людської діяльності [9]. Сфери забезпечення сталого розвитку інформаційної економіки наведені на рис. 4.

Рис. 4. Сфери забезпечення сталого розвитку інформаційної економіки

Інформаційна економіка базується на розвитку інформаційних мереж, інтернет-технологій та інформатизацією всіх сфер суспільного життя.

Сьогодні інформатизація вступила в четвертий етап свого розвитку. Перший був пов'язаний з появою великих комп'ютерів (мейнфреймів); другий – зі створенням персональних комп'ютерів; третій – з появою Інтернету, який поєднав користувачів у єдиний інформаційний простір; четвертий – з переходом на нові Grid-технології, як засіб спільного використання обчислювальних по-

тужностей та сховищ даних [7]. Grid дозволяє вийти за межі простого обміну даними між комп'ютерами і перетворити їх у глобальну мережу, в гігантський віртуальний комп'ютер, який доступний у режимі віддаленого доступу незалежно від місця розташування користувача.

Експерти зазначають, що сьогодні Україна володіє молодою і швидко зростаючою індустрією інформаційних технологій; вітчизняні програмісти сильні саме в оптимізації виконання задачі, що приводить до більш високої якості програм, а розвиток інформаційних технологій вимагає все більш якісних алгоритмів.

Електронні інформаційні ресурси у вигляді баз знань різноманітного профілю та їх інформаційно-аналітична складова спрямована на створення широкої системи інтелектуальних товарів та послуг, а створення розгалуженої мережі інформаційно-аналітичних центрів як осередків ефективного використання і комерціалізації інформаційних ресурсів, здатних ефективно нарощувати ресурсні можливості інформаційної економіки.

Інформаційна економіка ставить певні завдання щодо інтеграції державних інформаційних ресурсів та розробки єдиної національної системи інформатизації (ЄНСІ). Принципи створення виникли на базі ідей академіка В. М. Глушкова щодо «безпапірної інформатики».

Серед головних принципів побудови ЄНСІ визначається підвищення ролі її регіональної складової, в якій враховано специфіку розвитку регіонів та його ресурсів, фінансово-економічних можливостей та загальну соціально-економічну інфраструктуру, поточні та довгострокові плани екологічного розвитку.

Інформаційна економіка має базуватися на інформаційних технологіях для реалізації процесів планування й управління економічним розвитком суб'єктів господарювання на всіх соціально-економічних рівнях від окремих суб'єктів ринку і закінчуючи національним господарством. Можливості інформаційних технологій як ефективного інструменту для ухвалення економічних рішень дозволяє аналізувати й орієнтуватись на економічні показники з метою доцільно використовувати обмежені ресурси і забезпечувати стає економічне зростання як окремих суб'єктів господарювання, так і національної економіки загалом.

Одним із основних завдань національної інформаційної політики є розширення ділових контактів суб'єктів ринку на базі використання інформаційної мережі Інтернет, що сприяє формуванню єдиного інформаційного простору, в якому передбачена свобода обміну інформації технологічного і комерційного характеру, а також доступ до баз даних інформаційних ресурсів за різними напрямками діяльності суб'єктів ринку.

Розповсюдження інформації в мережі Інтернет є з'єднуючим елементом у світовому економічному просторі між внутрішніми і зовнішніми ринками за напрямками економічної діяльності, що сприяє розкриттю перспектив комерціалізації інтелектуального потенціалу науково-дослідних установ, формуванню єдиного інформаційного простору, науковій кооперації та пошуку стратегічних інвесторів у сфері високих технологій, що є умовою становлення інформаційної економіки.

Інформаційна економіка виникає саме в інформаційному суспільстві і є каталізатором процесу підготовки і переходу до конкурентоспроможної, динамічної економіки, що базується на знаннях (рис. 5).

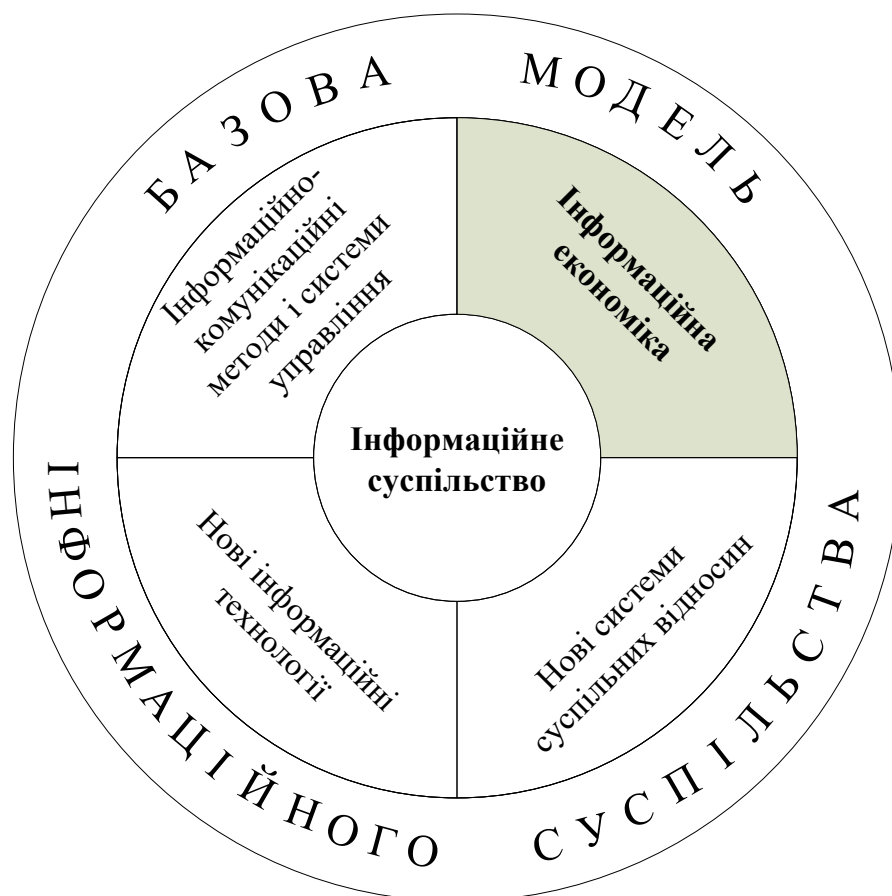

Рис. 5. Інформаційна економіка як складова базової моделі інформаційного суспільства

Інформаційна економіка створює сприятливі умови для розвитку цифрового середовища і, зокрема, здатність продукувати, копіювати та поширювати інформацію в цифровій формі в мережі Інтернет.

Інформаційна економіка дає поштовх розвитку ринку цифрових товарів і послуг, а також прискорює розвиток моделей ведення онлайн-бізнесу, поширюючи можливість обігу транскордонних онлайн-послуг.

Уже сьогодні Інтернет та цифрові технології відкривають нові можливості для поширення різного роду інформації в режимі он-лайн. Споживачі таким чином отримують доступ до такого контенту он-лайн з будь-якого місця, будь-якого регіону і навіть з-за кордону.

Доступність у такому масштабі може стати ключовою рушійною силою до застосування нових інформаційних технологій – таких як ширококутовий Інтернет, цифрове телебачення та мобільне спілкування. Інформаційні технології є засобом розповсюдження нових ідей до економічної спільноти, здатні донести творчий контент до нової аудиторії реформаторів, які спроможні змінити стереотипи мислення в межах традиційної економіки і впровадити прогресивні зміни, орієнтуючись на інформаційну економіку з її можливостями і перспективою розвитку. Еволюція розвитку інформаційної економіки чітко виокремлює етапи суспільних зрушень (рис. 6).

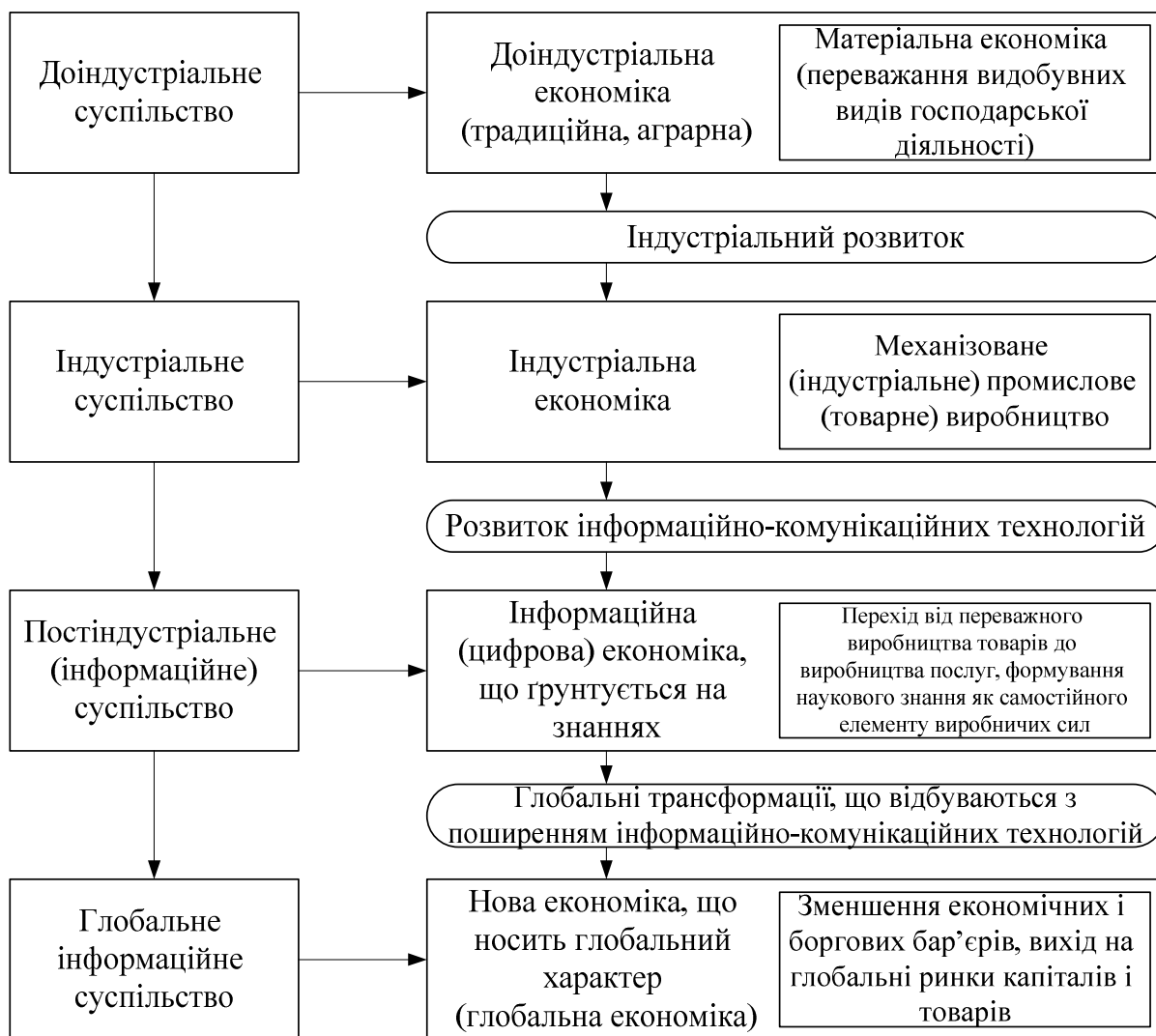

Рис. 6. Еволюція розвитку інформаційної економіки

Нове тисячоліття започаткувало стрімкий розвиток інформаційних технологій ведення онлайн-бізнесу, в якому пропонується доступ до глобальних інформаційних ресурсів, величезних обсягів контенту, що захищається авторським правом (програмне забезпечення, 3D-програмування, нові методики науково-дослідних, інженерно-технологічних та економічних досліджень і т. ін.).

В інформаційному суспільстві набуває поширення співпраця користувачів інформаційних ресурсів з інтернет-сервіс провайдерами та іншими компаніями, які надають доступ до нових технологій виробництва товарів та послуг, впровадження нових бізнес-моделей. Підготовка та перепідготовка наукових кадрів, проведення досліджень у різних галузях техніки та технологій у сучасному інформаційному суспільстві набуває міжнародного та транснаціонального виміру, оскільки доступ до інформаційних ресурсів і їх використання не обмежено фізичним середовищем. На сьогодні стає можливим транскордонний трансфер технологій, який завдяки інтернет-технологіям не стикається з територіальними бар'єрами і сприяє інноваційному розвитку національних економік.

Інтернет-технології здатні миттєво поширювати результати науково-дослідної та будь-якої іншої творчої діяльності, які призначені для практичного використання в економічному обігу, поширювати інформацію науково-

технологічного характеру, ноу-хау для ознайомлення та застосування, що активізує та удосконалює механізм інформаційних відносин. Інформаційна економіка розвиває механізми збору, аналізу і розповсюдження інформаційних ресурсів, забезпечує передачу інформації у будь-який спосіб окремій особі або для загального споживання певному колу осіб.

Інформаційна економіка завдяки розвитку інфраструктурного забезпечення розкриває нові можливості надання всебічних інформаційних послуг широкому колу споживачів (рис. 7).

Рис. 7. Національна система надання інформаційних послуг

Інформаційна економіка активізує процеси, пов'язані з інформаційним забезпеченням виробничої діяльності, трансферу технологій, управлінням технологічним процесом, фінансами та іншої діяльності, яка необхідна для ефективного функціонування суб'єктів господарювання.

З іншого боку, забезпечується захист комерційної таємниці і ноу-хау, а також конфіденційності інформації різного змісту: технологічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру.

Суб'єкти ринкових відносин, які функціонують в умовах інформаційної економіки і спрямовані на інноваційний розвиток, мають активно накопичувати, узагальнювати і максимально використовувати в роботі інформаційні ресурси, інформаційні та науково-технічні матеріали з НДР та ДКР, досвід розробки й експлуатації раніше розроблених машин, обладнання та устаткування, їх анало-

гів (вітчизняних і зарубіжних), забезпечувати впровадження розробок з урахуванням їх патентної чистоти і патентоспроможності, а також своєчасний захист пріоритету нових технічних рішень авторськими свідоцтвами та патентами.

В умовах інформаційної економіки бізнес всі більше використовує для розв'язання своїх проблем інформаційні ресурси, комп'ютерні технології, вирішуючи найрізноманітніші питання щодо здійснення управління складними технологічними процесами, підвищення економічної ефективності господарської діяльності тощо.

Наукові знання в умовах інформаційної економіки після визначення можливих сфер використання можуть бути, завдяки інституційному забезпеченню, комерціалізовані за наявності їх перспективи та фінансової підтримки, реалізовуватися і купуватися на національному або міжнародному ринках з використанням організаційно-економічних механізмів трансферу. Активізація впровадження результатів наукових досліджень і розробок, а також реалізація інноваційної продукції можлива через використання маркетингових інформаційних систем, здатних надати необхідну інформацію виробнику про реальні потреби та платоспроможний попит на нові товари та послуги виробничого підприємства.

Інституційне забезпечення інформаційної економіки на світовому рівні пов'язано зі створенням Інституту Наукової Інформації США (ISI), заснованого Юджином Гарфілдом у 1961 році у Філадельфії, США [8]. Цей найпопулярніший у світі інформаційний центр здійснює систематизацію та оцінювання наукової інформації, опублікованої у провідних міжнародних і національних періодичних наукових журналах.

Складовою інституційного забезпечення інформаційної економіки та економіки знань є також міжнародні агрегатори електронних журналів, що розробляють пошукові системи.

Виходячи з того, що інформація як основний ресурс нової економіки значним чином відрізняється від економічних благ індустріальної економіки, суттєвих змін зазнають інфраструктура та інститути ринкової економіки. З метою впровадження засад інформаційної економіки, перш за все, потрібне формування відповідного інституціонального забезпечення та внесення змін в існуючі інститути (рис. 8).

Подальший розвиток інформатизації суспільства сприяє збільшенню кількості споживачів та розширенню масштабів ринку інформаційно-комунікаційних послуг. Для підвищення попиту на інформаційні послуги необхідно забезпечити широке коло споживачів доступом до комп'ютерної техніки та можливістю виходу в мережу Інтернет за умов надання якісних та оптимальних за ціною політикою послуг.

Для вирішення зазначених завдань необхідно створити відповідне інституційне забезпечення. Особливого значення серед інститутів, з яких складається інституційне забезпечення, набуває інститут держави, основним завданням якого є адекватно сприяти змінам, що відбуваються в суспільстві. Саме держава має забезпечити відповідну законодавчу підтримку та захищеність основних суб'єктів інформаційних відносин. В Україні мають бути створені такі умови, в яких забезпечується правова безпека та прозорість в інформаційній сфері.

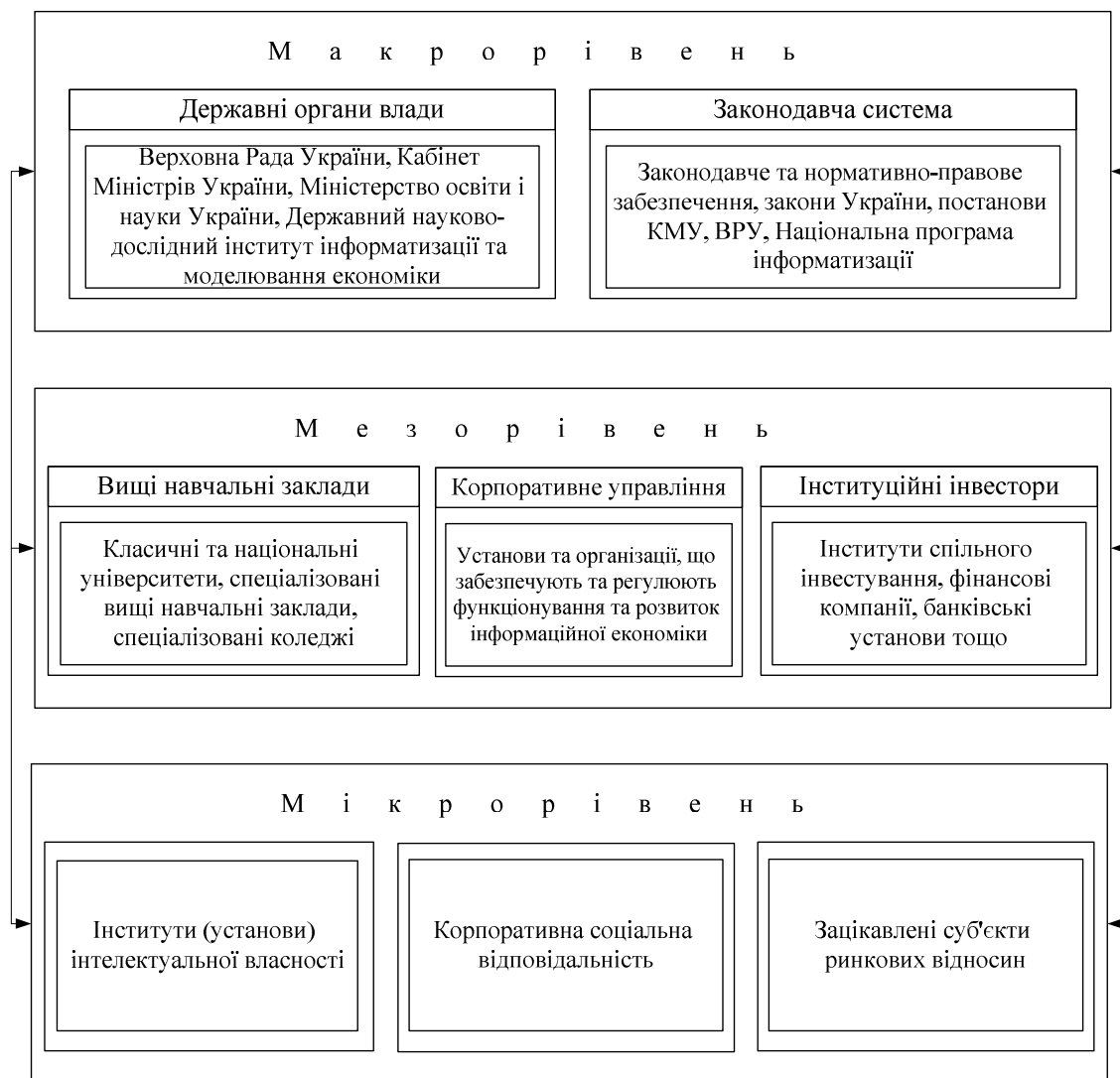

Рис. 8. Інституційне забезпечення інформаційної економіки

Перші кроки в цьому напрямі вже зроблені з прийняттям Закону України «Про інформацію» [8] та сформованою законодавчою базою України, яка включає Національну програму інформатизації, а саме [9]:

- Концепцію Національної програми інформатизації;
- сукупність державних програм з інформатизації;
- галузеві програми та проекти інформатизації;
- регіональні програми та проекти інформатизації;
- програми та проекти інформатизації органів місцевого самоврядування.

Національна програма інформатизації визначає стратегію вирішення проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення.

З метою інтенсифікації переходу до інформаційної економіки доцільною є побудова інформаційних відносин між основними суб'єктами, що мають базуватись на таких принципах:

- гарантованість права на інформацію;
- відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;

- достовірність і повнота інформації;
- свобода вираження поглядів і переконань.

Побудова інформаційних відносин можлива за умови інформатизації економіки. Інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Важливим аспектом інформатизації суспільства є персональна інформаційна захищеність. В умовах глобалізації електронного світу досить вразливою щодо захищеності власних персональних даних залишається окрема особа-споживач інтернет-послуг. Ці та багато інших питань мають бути гарантовані та захищені державою зі збереженням балансу між прозорістю та участю осіб в інформаційному просторі, дотриманням особистих прав і свобод учасників електронної мережі.

Україна здійснила стрімкий прорив у процесі становлення інституту корпоративного управління. Хоча все ще існує певний простір для його подальшого розвитку. Інформаційна прозорість – одна з основних вимог корпоративного управління. Низька прозорість більшості компаній, утруднений доступ до інформації про фінансовий стан, реальних власників і афілійованості, про умови суттєвих угод стримує розвиток корпоративного управління.

Розвиток корпоративного управління в Україні стримується несприятливою для бізнесу державною політикою. Наприклад, підвищення рівня прозорості для компаній не вигідно, оскільки інформаційна відкритість робить компанію більш вразливою перед контролюючими органами та силовими структурами.

З метою розвитку інституту корпоративного управління в Україні затверджено Принципи корпоративного управління та прийнято Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах».

Зростання електронного бізнесу, що значно сприятиме розвитку інформаційної економіки, потребує вкладення інвестицій у цю галузь. Однак, оскільки розвиток інформаційних технологій, як і будь-якого нового та інноваційного проекту є непередбачуваним, тому на сьогодні практично відсутні інституційні інвестори і головний внесок здійснюють товариства з венчурним капіталом.

З цієї причини та враховуючи специфіку ринку інформаційного капіталу органи державного управління в межах національної політики розвитку мають приймати рішення, спрямовані на підтримку сприятливого та конкурентного середовища для одержання необхідних інвестицій в інфраструктуру ІКТ і для розвитку нових послуг.

Також важливим є створення сприятливого середовища та на основі значного поширення доступу до Інтернет стимулювання інвестиції з боку приватного сектору, заохочування створення нових продуктів, а також сприяння співробітництву державного і приватного секторів.

Поширення інформаційної економіки вимагає розвитку інституту вищої школи, зокрема введення в навчальну програму предметів, які забезпечать у майбутніх фахівців комплексну систему знань, вмінь та навичок активних та досвідчених користувачів електронного простору.

В Україні вже розпочато роботу з поширення доступу до мережі Інтернет для усіх членів суспільства. На рівні держави необхідно створювати стійко функціонуючі багатоцільові публічні пункти колективного доступу до мережі Інтернет, що надають для громадян за прийнятними цінами або безкоштовно доступ до різних ресурсів. Ці пункти доступу повинні володіти достатньою пропускною здатністю для надання допомоги користувачам у бібліотеках, навчальних закладах, державних структурах, поштових відділеннях та інших громадських місцях, причому особливу увагу слід приділяти сільській місцевості, заохочуючи використання інформації та обмін знаннями.

Інститут інтелектуальної власності та правові норми його захисту потребує особливої уваги в Україні. Функціонування знань та інформації в економіці спричиняє появу нової проблеми, пов'язаної з розвитком прав власності на інформацію. Інформація та знання, що лежать в основі інтелектуальної власності, мають значення суспільних благ, і розглядати їх необхідно в рамках економіки суспільного сектора. Доступ і володіння інформацією та знаннями, їх використання необхідні не лише для прогресу науки і техніки, а й для будь-якої іншої сфери суспільної діяльності. Тобто володіння знаннями чи інформацією є володінням комерційною таємницею, так званим ноу-хау.

Активізація діяльності в інформаційному суспільстві потребує забезпечення захисту інтелектуальної власності. Сприяння свідомій участі всіх учасників економічних відносин у вирішенні питань захисту інтелектуальної власності та спільному використанні знань за допомогою повномасштабного інформування і нарощування потенціалу є одним з основоположних елементів відкритого для всіх інформаційного суспільства.

В Україні необхідно створити законодавчу базу, в якій чітко прописано основні поняття з питань захисту прав інтелектуальної власності та виробити концепцію правової охорони використання комп'ютерних програм і баз даних відповідно до основних засад вирішення проблем захисту інтелектуальної власності.

Формування інформаційної економіки в Україні потребує розвитку інституціонального забезпечення, до складу якого входить корпоративна соціальна відповідальність (КСВ). Еволюція економіки та суспільства України, викликана стрімким розвитком секторів інформаційних та комунікаційних технологій, призвела до переосмислення ролі корпоративної соціальної відповідальності. На основі проведених досліджень формується висновок щодо проблем, які постають перед КСВ у інформаційній економіці. Зокрема, це низький рівень прозорості та транспарентності, недоступність знань з КСВ та корпоративного громадянства. Тому одним із важливих завдань КСВ у інформаційній економіці є формування та надання доступу до наявних електронних ресурсів (веб-сайтів), присвячених КСВ.

Одним з напрямів реалізації інституту КСВ у контексті формування інформаційної економіки України є створення рівних умов доступу до електронних

ресурсів для всіх користувачів, включаючи осіб з обмеженими можливостями та людей похилого віку.

Необхідно підкреслити, що веб-доступність дозволяє людям з обмеженими можливостями сприймати, розуміти, проводити пошук і взаємодіяти з мережею Інтернет [2]. Також веб-доступність здійснює позитивний ефект на діяльність усіх осіб, що користуються мережею Інтернет, у тому числі літніх людей зі змінною можливостей у зв'язку зі старінням.

Виходячи з того, що офіційний сайт, який належить компанії або організації, є її частиною, тому він є інститутом, що має зацікавлені сторони. Зацікавленими сторонами є особи, які аналізують та розглядають цю веб-сторінку та для яких доступність до неї є критичною, що, у свою чергу, актуалізує питання веб-доступності в контексті КСВ.

Серед інтересів зацікавлених сторін у мережі Інтернет можуть бути представлені такі:

- мережа Інтернет – одна з основних інфраструктур, де всі члени суспільства можуть отримати інформацію та здійснити соціальну та економічну діяльність;

- права людини – Організація Об'єднаних Націй встановила, що до прав людини відноситься доступ до інформації та комунікацій з використанням інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) та ІКТ-систем;

- населення потенційних бенефіціарів – питання веб-доступності охоплює значну кількість людей. Орієнтовні дані проведених досліджень дозволяють приймати розрахункові припущення щодо кількості користувачів Інтернету в Україні та світі. Використання Інтернету поширюється в Україні стрімкими темпами. За даними Київського міжнародного інституту соціології [2], у 1997 р. кількість користувачів Інтернету в Україні становила 1 % дорослого населення. Протягом 2002–2010 рр. відбувалося повільне збільшення чисельності користувачів (від 1 до 6 %). За 2011 р. кількість користувачів Інтернет різко зросла на 11 % (з 32 % у березні 2011 до 43 % у лютому 2012 р.). Таким чином, темп приросту протягом 2011–2012 рр. становив 34 %. Незважаючи на існуючі інфраструктурні обмеження зростає кількість користувачів у малих містах та селах. Так, за 2011–2012 рр. у малих містах спостерігалось зростання кількості користувачів з 24 % у березні 2011 р. до 30 % у лютому 2012 р. і в сільській місцевості – з 14 до 22 % за відповідний період;

- перспективи в діяльності компаній – виходячи з того, що більшість існуючих доменних імен були зареєстровані комерційними організаціями до кінця 2009 р. можна припустити, що компанії, як юридичні особи, створюють більшість веб-сайтів у мережі Інтернет. Отже, компанії, ймовірно, здійснюватимуть значний внесок у забезпечення глобальної веб-доступності, якщо кожна з них зробить свій власний офіційний веб-сайт доступним.

Реалізація інституту КСВ через підвищення компаніями рівня веб-доступності власних сайтів може втілюватись у такі позитивні наслідки:

- покращення комунікаційного процесу з основними акціонерами та учасниками;

- створення, удосконалення та спрощення веб-інтерфейсу сайту інтернет-магазину сприяє збільшенню кількості покупців (зокрема з обмеженими можливостями).

Втілення запропонованих заходів вимагатиме постійних консультацій і співробітництва усіх зацікавлених сторін, оскільки прийняття одного заходу учасником впливатиме на дії інших зацікавлених сторін, що в цілому забезпечить позитивний ефект у результаті спільних дій.

Особлива роль фахівців з КСВ буде полягати в перегляді концепції КСВ у зв'язку з новими потребами, створеними триваючими трансформаціями у напрямку переходу до інформаційної економіки. Саме з цієї причини для забезпечення відповідальності компаній за власні дії перед суспільством КСВ фахівці повинні залишатися відкритими для активного виявлення та прийняття нових викликів інформаційної економіки, що динамічно розвивається.

У багатьох великих українських компаніях сформовані корпоративні інформаційні системи (КІС) – управлінська ідеологія, яка об'єднує бізнес-стратегію підприємства та передові інформаційні технології. Основну роль при цьому відіграє відпрацьована структура управління, автоматизація виконує другорядну, інструментальну роль.

Впровадження КІС на підприємстві надає йому такі переваги:

- можливість приймати більш обґрунтовані рішення;
- покращення якості обслуговування клієнтів;
- вдосконалення відносин із постачальниками;
- підвищення продуктивності праці;
- зниження собівартості продукції;
- вдосконалення обліку фінансових і товарно-матеріальних цінностей поліпшення оборотності товарів і, відповідно, збільшення доходів і прибутку підприємства.

У результаті дослідження процесу становлення інформаційної економіки в Україні визначено, що роль і значення інформаційної складової в подальшій еволюції соціальних та економічних процесів буде невпинно зростати. Теорія інформаційної економіки є новою теоретичною парадигмою, що повинна відповісти на сучасні потреби бізнесу в Україні, виходячи з особливостей її розвитку за умов подальшої глобалізації та інтеграції.

З метою розвитку інформаційної економіки потребує формування її інституційне забезпечення, зокрема інститутів держави, законодавчої системи, вищої школи, корпоративного управління, залучення інвесторів, інтелектуальної власності, корпоративної соціальної відповідальності, зацікавлених сторін. Розвинене інституційне забезпечення включатиме створення сприятливого економічного, політичного та законодавчого середовища для активізації інвестиційної діяльності, особливо у галузі венчурного капіталу.

Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз міжнародного цифрового розриву, який зумовлений нерівномірністю наукових, соціально-економічних, інституційних і технологічних досягнень, і в умовах формування глобального інформаційного суспільства загрожує поглибленням міжнародних економічних диспропорцій та загостренням внутрішньодержавних соціально-економічних дисбалансів.

Список використаних джерел

1. Данильченко Л. С. Нерівномірність поширення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та природа цифрового розриву / Л. С. Данильченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2008. – № 12/2 (34). – С. 91–97.
2. Красновський О. П. Жахливо і прекрасно: онлайн дослідження в Україні / О. П. Красновський, Н. О. Харченко // Маркетинг в Україні. – 2012. – № 3. – С. 14–21.
3. Лобанова Л. С. Сучасне інформаційне забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку / Л. С. Лобанова // Сборник материалов XII Международной научно-практической конференции «Проблемы и перспективы инновационного развития экономики». – К. : СПД Цудзинович Т.И., 2008. – С. 232–234.
4. Маслов А. О. Генеза теорії інформаційної економіки та її місце в сучасній економічній думці / А. О. Маслов // Актуальні проблеми економіки. Економічна теорія та історія економічної думки. – 2011. – № 3 (117). – С. 13–23.
5. Николаєв Є. Б. Теорія інформаційної економіки як парадигма економічної теорії: приклад методологічно сумнівного аналізу / Є. Б. Николаєв // Економічна теорія. – 2008. – № 4. – С. 19–30.
6. Петренко А. Grid як четвертий етап розвитку інформатизації / А. Петренко // Дзеркало тижня. – 2007. – 3 березня (№ 8). – С. 13.
7. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія : у 2 ч. Ч. 1 / за ред. В. М. Гейця, А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 389 с.
8. Про інформацію : Закон України від 01.12.1992 № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
9. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 17.07.1998 № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27. – Ст. 181.
10. Федулова Л. І. Економіка знань : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Федулова ; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – 600 с.